

तृतीयया करणविभक्त्या निर्दिश्यते । वाचित्केवला देवतैव यथा शुक्लाय स्वाहा कृष्णाय स्वाहेति वाचिदन्यविभक्त्यैव द्रव्यदेवतयोर्निर्देशः यथा अग्नेः पक्षतिर्वा-
योर्निपक्षतिरिति । तथा च श्रुतिः [१३.३.५.१.] शादं दद्मिरवकां दत्तमूलैरित्या-
ज्यमवदानानि (३.) कृत्वा प्रत्याख्यायं देवताभ्य आहुतीर्जुहोति या एव देवता
अपिभागास्ता भागधेयेन समर्धयतीति । अस्यायमर्थः । शादं नाम देवमश्वस्य द-
द्मिर्दत्तैः प्रीणामीति शेषः स्वाहाकारो दानार्थः ततश्च शादं दद्मिः प्रीणामि स्वा-
हेति एवमन्यान्यपि योज्यानि । आज्यमवदानानि कृत्वा आज्यमेवाश्वाङ्गत्वेन प-
रिकल्प्य प्रत्याख्यायमवदानमवदानं (४.) प्रति शादादिदेवता आख्यायाख्याया-
ज्याहुतीर्जुहोति संकल्पिताश्वाङ्गभावा घृताहुतीः शादादिभ्यो ददाति एवं कुर्वन्न-
पिभागाः कल्पितभागास्ता भागेन समर्धयति प्रीणातीत्यर्थः ॥ अथ संहितार्थः ।
दद्मिरश्चदत्तैः शादं देवं प्रीणामि । दत्तमूलैरवकां देवतां प्रीणामि । वस्वैर्दत्तपी-
ठैर्मृदं देवतां प्रीणामि वस्वं स्यादत्तपीठिका । शादादयोऽप्रसिद्धा देवाः आदित्या-
दयः प्रसिद्धाः । दंष्ट्राभ्यां तेषां (५.) देवतां प्रीणामि । सरस्वत्यै अग्रजिह्वम् अत्र
चतुर्थ्या देवतोद्देशः प्रथमयाङ्गस्य अतो विभक्तिव्यत्ययः जिह्वाया अग्रमग्रजिह्वं जि-
ह्वयिण सरस्वतीं प्रीणामि । जिह्वायाः उत्सादम् अत्र षष्ठ्याश्वाङ्गोद्देशः द्वितीयया
देवस्य विभक्तिव्यत्ययः जिह्वयोत्सादं देवं प्रीणामि । अवक्रन्देन तालु अत्र देवे
तृतीया अङ्गे प्रथमा व्यत्ययः तालुना अवक्रन्दं देवं प्रीणामि । वाजं हनुभ्याम्
हनुभ्यां वक्त्रैकदेशाभ्यां वाजं देवं प्रीणामि । आस्येन मुखेनापो देवताः प्रीणा-
मि । आण्डाभ्यां वृषणाभ्यां वृषणं देवं प्रीणामि । श्मश्रुभिर्मुखकेशैरादित्यान्प्री-
णामि । भ्रूभ्यां ललाटगरोमपङ्क्तिभ्यां पन्थानं देवं प्रीणामि । वर्ताः पद्मपङ्क्तिः
ताभ्यां व्यावापृथिव्यौ देवते प्रीणामि । कनीनकाभ्यां नेत्रमध्यगकृष्णगोलाभ्यां वि-
द्युतं देवतां प्रीणामि । शुक्लाय स्वाहा कृष्णाय स्वाहा देवोद्देश एव न तद्गम्
शुक्लाय कृष्णाय देवाय सुहुतमस्तु यद्वा चतुर्थ्याश्वाङ्गमेव निर्दिश्यते प्राजापत्योऽथ
इति वचनाद्वोऽध्याहृतव्यः शुक्लेन कृष्णेन चाश्वाङ्गेन प्राजापतिं प्रीणामि एवं
लोमभ्यः स्वाहेत्यादावपि बोध्यम् । पार्याणि पद्माणि अत्र तद्धितेन देवतोद्देशः
पद्माणि नेत्रोपरिलोमानि पार्याणि पारदेवत्यानि ततः पद्मभिः पारं प्रीणा-